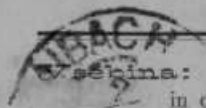

Učiteljski Tovariš

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Uredništvo: Naš program. — Ivan Ivanovič: 2000. — Organizacija učiteljstva. — Učitelj in duhovnik. — Učiteljski pravnik. — Ukazi in odredbe šolskih oblastev. — Zmes. — Književnost in umetnost. — Dopisi. — Vestnik. — Siba in druge telesne kazni v zgodovini šolske discipline. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Listnica uredništva.

Naš program.

Z združenimi močmi.

S tem zlatim geslom našega ljubega vladarja stopamo danes v preosnovanem „Učit. Tovarišu“ pred slovensko in hrvaško učiteljstvo ter pred slovenski narod. Jasnega čela in brez bojazni hočemo delovati za prospeh vsega južnoslovanskega učiteljstva ter ga privedi do one stopnje prostosti in veljave, katero mora uživati radi svojega svetega in težavnega poklica med narodom, in katero zahteva tok časa.

Potreba in čas sta zahtevala, da stopamo danes z lastnim šolskopolitiškim glasilom v vrsto mnogih časnikov; zanikati ne moremo, da do sedaj nismo mogli obelodanjati svojih srčnih želj v političkih listih, ne, temveč ravno nasprotno moramo trditi, da smo našli v nam prijaznih listih, in teh, hvala Bogu, je več kakor nam nasprotnih, vedno odprta predala; srčna jim hvala! Naj nam ostanejo še nadalje tako prijazni, potem bo tem lažja zmaga, čim več nas bo in čim trdneje se oklene vsak svoje bojne taktike. Naši nam prijazni listi pa imajo polne roke

dela v svoji stroki in nas pa čaka ravno tako delo, delo in delo.

Na čelo tega spisa smo postavili napis „Naš program.“ In o programu, katerega si je začrtal „Učit. Tovariš“ za prihodnost, hočemo izpregovoriti nekoliko besedi.

„Učit. Tovariš“ bo zastopal interese avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva; zavaljo tega bo pa tudi objavljaj spise v slovenskem in hrvaškem jeziku. S tem uresničimo in oživotvorimo oni prekrasni ideal, ki navdušuje vsakega pravega Slovana — namreč združenja in približanja južno-slovansko-avstrijskega naroda.

A preidimo k podrobnejšemu programu „Učiteljskega Tovariša“.

1.) „Učit. Tovariš“ bo objavljaj uvodne članke, tičooe se strogo šolsko-politiških dnevnih vprašanj, n. pr. o napredku učiteljstva in šol, o boju za šolo, o stališču šol in učiteljstva, o organizaciji, o nadaljnji njegovi izobrazbi i. t. d. — pa ne samo kranjskega, štajerskega, primorskega ali goriškega, temveč tudi hrvaškega, dalje slovanskega in avstrijskega ter sploh vesolnega učiteljstva. S tem upamo koristiti učiteljstvu, zastopanemu v naši „Zavezi“,

2000.

(Božična vizija.)

Spisal Ivan Ivanovič.

Odzvonilo je „Zdravo Marijo“. Zunaj je brila ostra burja in naletaval droban, suh sneg.

Sklenil sem, da ostanem letos doma, da doma obhajam božični večer, sam med štirimi stenami; dobil sem pač več vabil, da naj gotovo pridem v to in to družino. Toda s temi vabili sem zanetil ogenj v peči, ki je kmalu veselo skakal od suhega do suhega polena ter razjezil s tem peč tako, da se nisem upal blizu nje. V sobi je kmalu vladala ona dobrodejna gorkota, katero tako radi imamo, kadar burja vriska okrog oga.

Dolgo časa nisem znal, kaj naj pričnem. Premetavati in pregledavati sem jel letošnje letnike raznih naših časopisov, toda zaman, tešila nisem našel. Pričel sem se že kesati, zakaj sem ostal doma, ter pričel urnih korakov korakati po sobi. A sedaj sem šele opazil, da nisem prižgal lučie pri jaslicah. Ker smo doma vsako leto napravljali jaslice, sem i jaz obdržal to navado, da moram imeti vsako leto narejen spomin na rojstvo Odrešenikovo.

Polastil se me je nekak blažen mir. Da se še bolj spominim tega večera, zakurim v samovar in v kratkem času sem pil čaj, prav na ruski način kuhan.

Na to primaknem star, a v kljub starosti še vedno jako mehak naslanjač prav pred jaslice, ki me sprejme ječaje v svoje naročje.

In zamislil sem se . . .

Polastila se me je nekaka omamljivost, okolo srca sem pa občutil ono čudno čustvo, ki se zamore pač samo čutiti, a nikakor pa ne opisati.

Pastirci in ovčice so prihajali večji in večji, in moje uho je hotelo slišati čarobno petje nebeških krilatcev. In ko sem se ozrl v hlev, sem videl nebeško mater, kako je z edino materi znano skrbljivostjo in ljubeznijo sledila vsakemu migljaju nebeškega deteta.

Sedaj je pristopil angel, ki je ravno kar oznanjeval pastircem veselo novico, v vsi svoji nebeški krasoti k meni, položil svojo roko na mojo glavo, rekoč: „Večni Ti je podelil danes posebno milost. Izpolni se Ti takoj ena želja, samo izgovori jo.“

Nebeški prebivalec me je spravil v zadrego. — Kaj naj si vendar želim? Sto in sto želja mi je mahoma zarojilo v glavi. „Izpolni se Ti takoj ena želja!“ mi je vršalo

da mu ne bo treba naročavati še kopico raznih nemških učiteljskih listov.

2.) Prinašal bo dalje odredbe raznih šolskih oblastev s primerno kritiko — ako bo treba — da oblastva zvedo, kako je učiteljstvo zadovoljno z njimi; zakaj to je potrebno, ker mnogokrat se kakov ukaz jako lepo čita na papirju, a drugače izvršuje v praksi.

Zavoljo tega prosimo vse svoje somišljenike, da nam takoj javijo vse one odredbe, ki jih izdajo posamezni deželni, okrajni in krajni šolski sveti, zakaj le na ta način bo mogoče vzdržavati to rubriko lista na površini časovnega toka.

3.) Dalje bo list prinašal kratke društvene dopise. V tem slučaju prosimo prav lepo vse načelnike okrajnih učiteljskih društev, da nam kratko in pravočasno poročajo o vsakem zborovanju društva, ker le na ta način bomo dobili pravo sliko o učiteljskem gibanju. A pripomnimo, da naj se pri teh poročilih opušča vse ono, kar ni stvarnega, kar je osebnega — to naj se doma poravnava — in opusti naj se tudi vse ono „nepotrebno zažiganje kadi“, zakaj dobra stvar se sama hvali.

V tem delu se bo tudi objavljal nekak pregled učiteljskega gibanja drugih neslovanskih dežel, oziroma držav. Za to smo pridobili že nekaj vrlih sotrudnikov.

4.) Objavljal bo „Učit. Tovarš“ dalje kratke posnetke državnega zbora in deželnih zborov — avstrijskih v prvi — raznih drugih držav v drugi vrsti — o šolskih debatah.

5.) Obelodanjal bo list slednjič vse razpise učiteljskih služeb avstrijsko-slovansko-južnega ozemlja.

6.) „Listek“ se bo pa polnil z razno drobnjavo učiteljskega dušnega dela in prinašal bo tudi potrebno duhovite članke in kritike naših neprijateljev v našo zabavo.

7.) Zavitek bo prinašal zahvale, imenik raznih darovalcev za konvikt, za to in ono ustanovo in razna oznanila.

To je ob kratkem naš program.

Izjavljamo pa že sedaj, da ostanemo odločno na onem stališču svojega prihodnjega delovanja, na katerem smo bili do sedaj. Vse naše objavljene razprave bo

prešinjali oni duh, ki nam je ustvaril naše zakone — na katere smo prisegli — in ki nas je dovedel do svobodnih mož ter strl one suženjske okove, v katerih je učiteljstvo toliko let zdihovalo.

Tebi, slovensko in hrvaško učiteljstvo, pa kličemo:

Podpiraj krepko materijelno in duševno našega zagovornika, in Tebi prisije lepša bodočnost!

Organizacija učiteljstva.

I.

Vsak človek, ki nastopa danes v javnem življenju, mora pozdravljati z veseljem stremljenje učiteljstva po samostojni organizaciji. S posebnim veseljem navdaja vsakega rodoljuba to, da je učiteljstvo pri svojem nastopu seglo takoj čez meje posameznih kronovin, da je bilo učiteljstvo ono, katero je prvo obistinilo zedinjeno našo domovino. „Zaveza slovenskih učiteljskih društev“ ne obsega danes ne-le Kranjske, ampak tudi Koroško, Štajersko, Primorsko, razteza se že po hrvaški Istri.

Učitelji pri svoji organizaciji poudarjajo pred vsem strokovno organizacijo. Kakor je po eni strani opravičeno to, da se hočejo učitelji omejiti na strokovno učiteljsko organizacijo, tako pa daje to po drugi strani mnogo pomislekov, ali ni to stremljenje vendarle preskromno.

Govore o papežu Leonu XIII., da je pri svojem nastopu na cerkveni prestol izustil besede duhovščini: „Stopite med prosto ljudstvo, lotite se javnega dela med njim!“ Gotovo kaže ta nastop vrhovnega cerkvenega vladike, da je uvidel, kako brezplodno je razvijati le gole abstraktne teorije in se pri tem zaklepati v svoje župnišče.

Vpliv klerikalcev je jel pojematati pretekla desetletja samo zavoljo tega, ker se je preveč poudarjalo stanovsko stališče in izrečno tirjalo nadvladje duhovne hierarhije nad drugimi stanovi, in to je bila temeljna napaka, katera je pokazala po vseh evropskih državah neugodne posledice za duhovščino samo.

po ušesih. Ker je pa pravilo mojemu življenju to — saj sem učitelj — da je edino le tisti srečen, ki najmanj potrebuje na svetu, sem padel na kolena pred nebeško dete in vzkliknil: „Neskončno dobri, ker je Tvoji vsega močnosti vse mogoče, mi dovoli samo en pogled v prihodnost, da vidim, kako bo slovensko šolstvo čez sto let!“

Nebeško dete je uprlo vame svoje mile oči, se komaj vidno nasmehnilo ter zamahnilo namah z obema ročicama. In nebeški angel mi je šepnil v uho: „Uslišan si!“ —

Prostrana soba, krasno slikana. V sredi sobe miza in okrog stoli. Na stenah polno slik.

„Kje sem?“ vprašam svojega spremljevalca. — „V posvetovalni sobi učiteljske „Zaveze!““ odgovori spremljevalec.

Pregledavati sem jel razne podobe na steni. Vsa moja pozornost se je pa takoj obrnila na sliko, ki je visela na nasprotni steni vrat. Bila je v krasnem okvirju, ali zakrita z tankim pregrinjalom in precej otemnela. Privzdignil sem zagrinjalo in ostrmel sem, zakaj bral sem pod sliko: Upravni odbor „Zaveze slovenskih učiteljskih društev“ ob nje desetletnici, dne 1. velikega srpana 1898.

Spoznal sem vas, ve pregrešne duše, ki ste toliko gorja učinile pred dobrimi sto leti na lepi slovenski zemlji ter zavedle slovensko učiteljstvo na pot pogubljenja in liberalne sužnosti.

Pristopil sem k drugi sliki. Lepa, petnadstropna hiša, na nji spodaj pa je bil napis: Učiteljski konvikt, združen z učiteljskim domom. Vzdihnil sem. Torej vendarle...

„Kje je pa zidan ta učiteljski konvikt?“ vprašam nebeškega spremljevalca.

„Dragi!“ mi odgovori ta, „čudna so pota Gospodova! Tvojemu vprašanju težko odgovorim; pa ker imam povelje od Najvišjega, naj Ti povem. Ta učiteljski konvikt je zidan na onem prostoru, kjer je hotel Tebi dobro znani slovenski vladika postaviti katoliško gimnazijo. Toda v svoji zadnji volji je izrazil željo, da se ta prostor prepusti slovenskim učiteljem brezplačno v namen, da postavijo na njem svoj potrebni konvikt in to v zadoščenje krivice, ki jo je povzročil s svojim pastirskim listom l. 1899.“

„Srčna Ti hvala za pojasnilo“, izpregovorim spremljevalcu. — — — — —

Stopim v drugo sobo. Okrog in okrog do stropa police in na njih knjiga pri knjigi. „Gotovo „Zavezina“

da mu ne bo treba naročavati še kopico raznih nemških učiteljskih listov.

2.) Prinašal bo dalje odredbe raznih šolskih oblastev s primerno kritiko — ako bo treba — da oblastva zvedo, kako je učiteljstvo zadovoljno z njimi; zakaj to je potrebno, ker mnogokrat se kakov ukaz jako lepo čita na papirju, a drugače izvršuje v praksi.

Zavoljo tega prosimo vse svoje somišljenike, da nam takoj javijo vse one odredbe, ki jih izdajo posamezni deželni, okrajni in krajni šolski sveti, zakaj le na ta način bo mogoče vzdržavati to rubriko lista na površini časovnega toka.

3.) Dalje bo list prinašal kratke društvene dopise. V tem slučaju prosimo prav lepo vse načelnike okrajnih učiteljskih društev, da nam kratko in pravočasno poročajo o vsakem zborovanju društva, ker le na ta način bomo dobili pravo sliko o učiteljskem gibanju. A pripomnimo, da naj se pri teh poročilih opušča vse ono, kar ni stvarnega, kar je osebnega — to naj se doma poravnava — in opusti naj se tudi vse ono „nepotrebno zažiganje kadi“, zakaj dobra stvar se sama hvali.

V tem delu se bo tudi objavljal nekak pregled učiteljskega gibanja drugih neslovanskih dežel, oziroma držav. Za to smo pridobili že nekaj vrlih sotrudnikov.

4.) Objavljal bo „Učit. Tovarš“ dalje kratke posnetke državnega zbora in deželnih zborov — avstrijskih v prvi — raznih drugih držav v drugi vrsti — o šolskih debatah.

5.) Obelodanjal bo list slednjič vse razpise učiteljskih služeb avstrijsko-slovansko-južnega ozemlja.

6.) „Listek“ se bo pa polnil z razno drobnjavo učiteljskega dušnega dela in prinašal bo tudi potrebno duhovite članke in kritike naših neprijateljev v našo zabavo.

7.) Zavitek bo prinašal zahvale, imenik raznih darovalcev za konvikt, za to in ono ustanovo in razna oznanila.

To je ob kratkem naš program.

Izjavljamo pa že sedaj, da ostanemo odločno na onem stališču svojega prihodnjega delovanja, na katerem smo bili do sedaj. Vse naše objavljene razprave bo

prešinjale oni duh, ki nam je ustvaril naše zakone — na katere smo prisegli — in ki nas je dovedel do svobodnih mož ter strl one suženjske okove, v katerih je učiteljstvo toliko let zdihovalo.

Tebi, slovensko in hrvaško učiteljstvo, pa kličemo:

Podpiraj krepko materijelno in duševno našega zagovornika, in Tebi prisije lepša bodočnost!

Organizacija učiteljstva.

I.

Vsak človek, ki nastopa danes v javnem življenju, mora pozdravljati z veseljem stremljenje učiteljstva po samostojni organizaciji. S posebnim veseljem navdaja vsakega rodoljuba to, da je učiteljstvo pri svojem nastopu seglo takoj čez meje posameznih kronovin, da je bilo učiteljstvo ono, katero je prvo obistinilo zedinjeno našo domovino. „Zaveza slovenskih učiteljskih društev“ ne obsega danes ne-le Kranjske, ampak tudi Koroško, Štajersko, Primorsko, razteza se že po hrvaški Istri.

Učitelji pri svoji organizaciji poudarjajo pred vsem strokovno organizacijo. Kakor je po eni strani opravičeno to, da se hočejo učitelji omejiti na strokovno učiteljsko organizacijo, tako pa daje to po drugi strani mnogo pomislekov, ali ni to stremljenje vendarle preskromno.

Govore o papežu Leonu XIII., da je pri svojem nastopu na cerkveni prestol izustil besede duhovščini: „Stopite med prosto ljudstvo, lotite se javnega dela med njim!“ Gotovo kaže ta nastop vrhovnega cerkvenega vladike, da je uvidel, kako brezplodno je razvijati le gole abstraktne teorije in se pri tem zaklepati v svoje župnišče.

Vpliv klerikalcev je jel pojematati pretekla desetletja samo zavoljo tega, ker se je preveč poudarjalo stanovsko stališče in izrečno tirjalo nadvladje duhovne hierarhije nad drugimi stanovi, in to je bila temeljna napaka, katera je pokazala po vseh evropskih državah neugodne posledice za duhovščino samo.

po ušesih. Ker je pa pravilo mojemu življenju to — saj sem učitelj — da je edino le tisti srečen, ki najmanj potrebuje na svetu, sem padel na kolena pred nebeško dete in vzkliknil: „Neskončno dobri, ker je Tvoji vsega močnosti vse mogoče, mi dovoli samo en pogled v prihodnost, da vidim, kako bo slovensko šolstvo čez sto let!“

Nebeško dete je uprlo vame svoje mile oči, se komaj vidno nasmehnilo ter zamahnilo namah z obema ročicama. In nebeški angel mi je šepnil v uho: „Uslišan si!“ —

Prostrana soba, krasno slikana. V sredi sobe miza in okrog stoli. Na stenah polno slik.

„Kje sem?“ vprašam svojega spremljevalca. — „V posvetovalni sobi učiteljske „Zaveze!““ odgovori spremljevalec.

Pregledavati sem jel razne podobe na steni. Vsa moja pozornost se je pa takoj obrnila na sliko, ki je visela na nasprotni steni vrat. Bila je v krasnem okvirju, ali zakrita z tankim pregrinjalom in precej otemnela. Privzdignil sem zagrinjalo in ostrmel sem, zakaj bral sem pod sliko: Upravni odbor „Zaveze slovenskih učiteljskih društev“ ob nje desetletnici, dne 1. velikega srpana 1898.

Spoznal sem vas, ve pregrešne duše, ki ste toliko gorja učinile pred dobrimi sto leti na lepi slovenski zemlji ter zavedle slovensko učiteljstvo na pot pogubljenja in liberalne sužnosti.

Pristopil sem k drugi sliki. Lepa, petnadstropna hiša, na nji spodaj pa je bil napis: Učiteljski konvikt, združen z učiteljskim domom. Vzdihnil sem. Torej vendarle...

„Kje je pa zidan ta učiteljski konvikt?“ vprašam nebeškega spremljevalca.

„Dragi!“ mi odgovori ta, „čudna so pota Gospodova! Tvojemu vprašanju težko odgovorim; pa ker imam povelje od Najvišjega, naj Ti povem. Ta učiteljski konvikt je zidan na onem prostoru, kjer je hotel Tebi dobro znani slovenski vladika postaviti katoliško gimnazijo. Toda v svoji zadnji volji je izrazil željo, da se ta prostor prepusti slovenskim učiteljem brezplačno v namen, da postavijo na njem svoj potrebni konvikt in to v zadoščenje krivice, ki jo je povzročil s svojim pastirskim listom l. 1899.“

„Srčna Ti hvala za pojasnilo“, izpregovorim spremljevalcu. — — — — —

Stopim v drugo sobo. Okrog in okrog do stropa police in na njih knjiga pri knjigi. „Gotovo „Zavezina“

„Ako hočete vladati nad ljudmi, morate stopiti med nje, ako hočete biti vrhovni voditelji drugih stanov, potem ne smete javno proglašati le koristi svojega stanu.“ Razumeli so ga mladi gospodje kaplani po širni Evropi, in začelo se je živahno socijalno gibanje. Kaplan in župnik sta stopila med delavca, med kmeta, med obrtnika, sta mu jela propovedovati na javnih prostorih, na shodih, kako je treba dvigniti koristi delavstva, kmetijstva, obrtništva — a o sebi nista govorila. In truma ljudstva se oklepa novih propovednikov. V središču naše države, v stolnem mestu Dunaju, so podrli zmagonosno v najkrajšem času dozdevno nepremagljive politiske nasprotnike. Tudi v naši ožji domovini si je pridobila duhovščina politične vsebine s tem, da je opustilo prejšnje teoretično stališče „Rimskega Katolika“ in da se danes smatra voditeljem in buditeljem kmetijstva, delavstva in obrtništva. Tembolj je bil osiguran med Slovenci uspeh duhovščine, ker se ves naš narod ne sestavlja skoraj iz drugih stanov nego iz kmetovalcev, delavcev in manjših obrtnikov, ker pri nas ni še kapitalistov, ni veleposesti, ni velike trgovine in je povsod občutno malo posvetne inteligence.

To vse morajo imeti učitelji pred očmi, kadar hočejo izvesti krepko svojo stanovsko organizacijo. Učitelj se ne sme trgati od ostalih stanov, ne sme poudarjati le strokovne izobrazbe, strokovne organizacije, organizacije učiteljskega stanu kot takega. Slovensko narodno učiteljstvo se mora organizovati tako, da čuti vedno, da je eno prvih činiteljev našega narodnega življenja in da je ono v prvi vrsti poklicano, da tudi v javnem življenju vpliva. Kakor vsakega rodoljuba z veseljem navdaja, da se učiteljstvo združuje širom vse slovenske domovine, da hoče postajati vedno krepkejši in krepkejši, tako se mora tudi poudarjati nedostatek v organizaciji, da se ta premalo ozira na ostale stanove. Naj se trudi učitelj kolikor hoče, da izvede svojo strokovno organizacijo, nikdar ne pride do onega uspeha, ki

last, nje knjižnica?“ — „Pogodil si“, mi odvrne moj razlagatelj.

Zamislil sem se. Moj spremljevalec me strese za ramo in pravi: „Hodiva dalje; tu ne moreva biti, sedaj imajo tu svojo sejo.“ —

„Ali ne morem prisostovati temu zborovanju?“ — „Lahko, samo miren bodi in stopi v ta-le kot; jaz stopim pred Te, in nihče Te ne bo videl, a Ti boš vse lahko opazoval.“ —

Pok — strašno zagrmí. Predramim se iz svojih sanj; preplašen planem kvišku. Stari naslanjač se preobrne po sobi s tako silo, da mu odleti ena noga. Bil sem pri popolni zavesti. Pregledam po sobi, kaj je povzročilo tak pok. Na omari zapazim preobrnjeno steklenico, iz katere vre domači šampanjec, šumeči Prosekar. Poslal mi ga je prijatelj za praznike, in vino je vrglo zamašek iz nje... Hitro pograbim steklenico, iztočim vino v kozarec in ga izpijem na zdravje lepši učiteljski bodočnosti in na zdravje onemu učiteljstvu, ki je dobre volje.

si ga išče. Ako hočeš biti deležen politične moči, moraš biti deležen tudi političnega dela! Tega dela pa boš deležen, ako prestopiš meje strokovne svoje izobrazbe in ako se učiš za javno delo.

Danes vabi politiški in gospodarski položaj učiteljstvo na vsestransko delo. Kakor se je lotila duhovščina agitacije med delavci, obrtniki in kmetovalci, ne poudarja svojega pravega načela, marveč iskaje in kazaje na gospodarski napredek, na materialno izboljšanje; kakor je ona ravno po tem nastopu prišla do vpliva in moči, tako je tudi dana mogočnost učiteljem, da postane važen, da, celo najvažnejši faktor v gospodarski organizaciji. Imeti morajo pred očmi profesorja Masařyka tako zvano „drobno delo“, delo v občini. Človeka boljše izobrazbe v naših krajih sta duhovnik in učitelj. Malo obrtnikov in trgovcev je po naših vaseh dovolj večjih, da bi tvorili društveno načelstvo. Brez duhovnika je malokje mogoča gospodarska zadruga, konsumno društvo, posojilnica i. t. d. Zakaj pa stoji učiteljstvo ob strani, kadar duhovnik prevzame vodstvo vseh teh prvotnih gospodarskih organizmov? Ali ni dolžnost učitelja, da se sam vdeležuje teh organizmov narodnega gospodarstva? Ako pa hoče vplivati in stopiti na stran duhovniku, se mora sam pripraviti za uspešen nastop. Učitelj se mora baviti z gospodarskim vprašanjem, ki je danes na dnevnem redu, mora proučevati zadružniško, kmetijsko, obrtniško in delavsko vprašanje. Lahko rečemo, da je prišla duhovščina tako nanagloma in tako natihoma do uspehov tudi zavoljo tega, ker se vaški učitelj ni bavil z imenovanimi vprašanji. Ostajal je učitelj v šoli, ali izven šole ni se smatral poklicanim, da bi vplival na gospodarja, obrtnika in kmetovalca. Zato se je čutil učitelj naenkrat ob strani, in kakor je rasla moč duhovnika v občini, tako je padala njegova, kakor se je družil kmet, obrtnik in delavec okolo župnika, tako je isti njega zapuščal. Tako gotovo je pa, da bi se ti občani družili okolo njega, ako bi bil pripravljel sistematično delo med njimi. Zakaj pa je toliko posojilnic danes po vsem Slovenskem v rokah župnikov, ako ne zato, ker se učitelj ni bavil s tem vprašanjem? Ali je pa morda očitati učitelju, ako tudi izven šole dela v denarnem zavodu svoje domače vasi? Gotovo se mu bo očitalo od one strani, kateri bo s svojim naraščajočim vplivom na poti. Pravico ima učitelj, da, celo dolžnost ima, da ravno on, in to bolj kakor župnik, v občini, katera mu je izročena, tudi izven šole vpliva na kmeta, obrtnika, kmetovalca in delavca, da jih druží v gospodarska, obrtniška, delavska društva — pod načeli svobode in napredka.

Učitelj in duhovnik.

Clara pacta . . .

I.

V zadnjem času je pričela duhovščina hud boj proti učiteljstvu. Ta pojav, dasi jako žalosten, je popolnoma — naraven, je neobhodna posledica sedanjih razmer med duhovščino in učiteljstvom. Povzročili ga nismo mi, povzročil ga je duh časa.

Dokler je bilo namreč učiteljstvo podrejeno cerkvenim oblastvom, oziroma duhovščini, ni bilo tega boja. To je popolnoma naravno! Kako tudi? Učiteljstvo je moralo delati tako, kakor je hotela duhovščina, in je tudi

„Ako hočete vladati nad ljudmi, morate stopiti med nje, ako hočete biti vrhovni voditelji drugih stanov, potem ne smete javno proglašati le koristi svojega stanu.“ Razumeli so ga mladi gospodje kaplani po širni Evropi, in začelo se je živahno socijalno gibanje. Kaplan in župnik sta stopila med delavca, med kmeta, med obrtnika, sta mu jela propovedovati na javnih prostorih, na shodih, kako je treba dvigniti koristi delavstva, kmetijstva, obrtništva — a o sebi nista govorila. In truma ljudstva se oklepa novih propovednikov. V središču naše države, v stolnem mestu Dunaju, so podrli zmagonosno v najkrajšem času dozdevno nepremagljive politiske nasprotnike. Tudi v naši ožji domovini si je pridobila duhovščina politične vsebine s tem, da je opustilo prejšnje teoretično stališče „Rimskega Katolika“ in da se danes smatra voditeljem in buditeljem kmetijstva, delavstva in obrtništva. Tembolj je bil osiguran med Slovenci uspeh duhovščine, ker se ves naš narod ne sestavlja skoraj iz drugih stanov nego iz kmetovalcev, delavcev in manjših obrtnikov, ker pri nas ni še kapitalistov, ni veleposesti, ni velike trgovine in je povsod občutno malo posvetne inteligence.

To vse morajo imeti učitelji pred očmi, kadar hočejo izvesti krepko svojo stanovsko organizacijo. Učitelj se ne sme trgati od ostalih stanov, ne sme poudarjati le strokovne izobrazbe, strokovne organizacije, organizacije učiteljskega stanu kot takega. Slovensko narodno učiteljstvo se mora organizovati tako, da čuti vedno, da je eno prvih činiteljev našega narodnega življenja in da je ono v prvi vrsti poklicano, da tudi v javnem življenju vpliva. Kakor vsakega rodoljuba z veseljem navdaja, da se učiteljstvo združuje širom vse slovenske domovine, da hoče postajati vedno krepkejši in krepkejši, tako se mora tudi poudarjati nedostatek v organizaciji, da se ta premalo ozira na ostale stanove. Naj se trudi učitelj kolikor hoče, da izvede svojo strokovno organizacijo, nikdar ne pride do onega uspeha, ki

last, nje knjižnica? — „Pogodil si“, mi odvrne moj razlagatelj.

Zamislil sem se. Moj spremljevalec me strese za ramo in pravi: „Hodiva dalje; tu ne moreva biti, sedaj imajo tu svojo sejo.“ —

„Ali ne morem prisostovati temu zborovanju?“ — „Lahko, samo miren bodi in stopi v ta-le kot; jaz stopim pred Te, in nihče Te ne bo videl, a Ti boš vse lahko opazoval.“ —

Pok — strašno zagrmí. Predramim se iz svojih sanj; preplašen planem kvišku. Stari naslanjač se preobrne po sobi s tako silo, da mu odleti ena noga. Bil sem pri popolni zavesti. Pregledam po sobi, kaj je povzročilo tak pok. Na omari zapazim preobrnjeno steklenico, iz katere vre domači šampanjec, šumeči Prosekar. Poslal mi ga je prijatelj za praznike, in vino je vrglo zamašek iz nje... Hitro pograbil steklenico, iztočil vino v kozarec in ga izpiljem na zdravje lepši učiteljski bodočnosti in na zdravje onemu učiteljstvu, ki je dobre volje.

si ga išče. Ako hočeš biti deležen politične moči, moraš biti deležen tudi političnega dela! Tega dela pa boš deležen, ako prestopiš meje strokovne svoje izobrazbe in ako se učiš za javno delo.

Danes vabi politiški in gospodarski položaj učiteljstvo na vsestransko delo. Kakor se je lotila duhovščina agitacije med delavci, obrtniki in kmetovalci, ne poudarja svojega pravega načela, marveč iskaje in kazaje na gospodarski napredek, na materialno izboljšanje; kakor je ona ravno po tem nastopu prišla do vpliva in moči, tako je tudi dana mogočnost učiteljem, da postane važen, da, celo najvažnejši faktor v gospodarski organizaciji. Imeti morajo pred očmi profesorja Masařyka tako zvano „drobno delo“, delo v občini. Človeka boljše izobrazbe v naših krajih sta duhovnik in učitelj. Malo obrtnikov in trgovcev je po naših vaseh dovolj večjih, da bi tvorili društveno načelstvo. Brez duhovnika je malokje mogoča gospodarska zadruga, konsumno društvo, posojilnica i. t. d. Zakaj pa stoji učiteljstvo ob strani, kadar duhovnik prevzame vodstvo vseh teh prvotnih gospodarskih organizmov? Ali ni dolžnost učitelja, da se sam vdeležuje teh organizmov narodnega gospodarstva? Ako pa hoče vplivati in stopiti na stran duhovniku, se mora sam pripraviti za uspešen nastop. Učitelj se mora baviti z gospodarskim vprašanjem, ki je danes na dnevnem redu, mora proučevati zadružniško, kmetijsko, obrtniško in delavsko vprašanje. Lahko rečemo, da je prišla duhovščina tako nanagloma in tako natihoma do uspehov tudi zavoljo tega, ker se vaški učitelj ni bavil z imenovanimi vprašanji. Ostajal je učitelj v šoli, ali izven šole ni se smatral poklicanim, da bi vplival na gospodarja, obrtnika in kmetovalca. Zato se je čutil učitelj naenkrat ob strani, in kakor je rasla moč duhovnika v občini, tako je padala njegova, kakor se je družil kmet, obrtnik in delavec okolo župnika, tako je isti njega zapuščal. Tako gotovo je pa, da bi se ti občani družili okolo njega, ako bi bil pripravljel sistematično delo med njimi. Zakaj pa je toliko posojilnic danes po vsem Slovenskem v rokah župnikov, ako ne zato, ker se učitelj ni bavil s tem vprašanjem? Ali je pa morda očitati učitelju, ako tudi izven šole dela v denarnem zavodu svoje domače vasi? Gotovo se mu bo očitalo od one strani, kateri bo s svojim naraščajočim vplivom na poti. Pravico ima učitelj, da, celo dolžnost ima, da ravno on, in to bolj kakor župnik, v občini, katera mu je izročena, tudi izven šole vpliva na kmeta, obrtnika, kmetovalca in delavca, da jih druží v gospodarska, obrtniška, delavska društva — pod načeli svobode in napredka.

Učitelj in duhovnik.

Clara pacta . . .

I.

V zadnjem času je pričela duhovščina hud boj proti učiteljstvu. Ta pojav, dasi jako žalosten, je popolnoma — naraven, je neobhodna posledica sedanjih razmer med duhovščino in učiteljstvom. Povzročili ga nismo mi, povzročil ga je duh časa.

Dokler je bilo namreč učiteljstvo podrejeno cerkvenim oblastvom, oziroma duhovščini, ni bilo tega boja. To je popolnoma naravno! Kako tudi? Učiteljstvo je moralo delati tako, kakor je hotela duhovščina, in je tudi